

Στην Τουρκία σε φυλακίζουν για ένα ποίημα

31/01/2015

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΓΙΩΡΓΟ ΣΚΑΦΙΔΑ

Μισητή στο ισλαμικό κατεστημένο της πατρίδας της, αλλά εξαιρετικά αγαπητή σε εκατομμύρια αναγνώστες ανά την υφήλιο, η 43χρονη Ελίφ Σαφάκ έχει άποψη και την εκφράζει... προς μεγάλη απογοήτευση όλων εκείνων που θέλουν τις γυναίκες στην Τουρκία φιμωμένες και υποχείρια.

Μητέρα δύο παιδιών αλλά και επιτυχημένη επαγγελματίας, σύζυγος αλλά και μαχητική φεμινίστρια, η πιο πολυδιαβασμένη Τουρκάλα συγγραφέας στον κόσμο «προκαλεί» το καθεστώς Ερντογάν με λόγια και έργα. Τα συνολικά 13 βιβλία της έχουν μεταφραστεί σε δεκάδες χώρες (της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης), αποσπώντας λογοτεχνικά βραβεία στο εξωτερικό και... ποινικές διώξεις πίσω στην πατρίδα. Η Ελίφ Σαφάκ μίλησε στο «Εθνος» για την Τουρκία που αγαπάει αλλά και για την Τουρκία που την εξοργίζει.

Κατηγορηθήκατε προσφάτως, εσείς και ο νομπελίστας Ορχάν Παμούκ, ότι αποτελείτε φερέφωνα ενός διεθνούς λογοτεχνικού λόμπι που υπονομεύει την Τουρκία με την υποκίνηση της Δύσης. Τι απαντάτε στους επικριτές σας;

Βρίσκω τις κατηγορίες ταυτόχρονα γελοίες και λυπηρές. Σε ό,τι έχει να κάνει με την ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία του Τύπου, η κατάσταση στην Τουρκία στην πραγματικότητα επιδεινώνεται. Κάθε δημοσιογράφος, κάθε ποιητής, κάθε συγγραφέας γνωρίζει πια ότι οι λέξεις ίσως να τον βάλουν σε κίνδυνο. Ένα βιβλίο, ένα άρθρο, ένα ποίημα, ακόμη και ένα tweet μπορεί να οδηγήσει σε αγωγές, σε δίκες, ακόμη και σε φυλάκιση. Είναι τόσο πολλοί οι δημοσιογράφοι και οι σκιτσογράφοι που βρίσκονται σήμερα σε φυλακές ή εδώλια δικαστηρίων. Δεν πιστεύω κανέναν που λέει ότι είναι πραγματικά ελεύθερος να γράφει ό,τι θέλει. Αντιθέτως υπάρχει ευρεία αυτολογοκρισία.

Πώς κρίνετε την περίοδο που διανύει η Τουρκία;

Πριν από μερικά χρόνια υπήρξε μια σημαντική ιστορική ευκαιρία όταν η χώρα ήρθε κοντά στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η συγκεκριμένη ευκαιρία δυστυχώς χάθηκε. Η Τουρκία θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό πρότυπο στην παγκόσμια σκηνή, συνταριάζοντας την πλουραλιστική δημοκρατία, την κοσμικότητα και την ελευθερία της έκφρασης, με μία κοινωνία όπου οι πολίτες είναι στην πλειονότητά τους μουσουλμάνοι. Αλλά τελικά δεν έγινε έτσι. Αντί να κινηθεί πιο κοντά στις δυτικές φιλελεύθερες δημοκρατίες, η τουρκική ελίτ κινήθηκε προς την αντίθετη κατεύθυνση, με αποτέλεσμα πλέον η χώρα να γίνεται πιο συντηρητική, πιο πατριαρχική και πιο απολυταρχική. Και εάν ασκήσεις σε αυτήν τη συντηρητική χώρα στροφή, αυτομάτως σε αποκαλούν «όργανο της Δύσης».

Πιστεύετε ότι ο Ερντογάν έχει τη λαϊκή στήριξη που απαιτείται για να προωθήσει την αμφιλεγόμενη ισλαμική του ατζέντα στο σύνολο της κοινωνίας;

Ο Ερντογάν είναι ο πιο διχαστικός πολιτικός ηγέτης στην πρόσφατη τουρκική ιστορία. Αντί να δώσει ώθηση στην «κουλτούρα της συνύπαρξης», επέλεξε πολιτικές πόλωσης, διαχωρίζοντας τους πολίτες σε «εμάς» και σε «αυτούς». Ως αποτέλεσμα, η μισή κοινωνία νιώθει αποξενωμένη από την άλλη μισή. Ως γυναίκες στην Τουρκία έχουμε κουραστεί να ακούμε συντηρητικούς άνδρες πολιτικούς να μας λένε πώς πρέπει να ντυνόμαστε, ότι πρέπει να αποκτούμε τουλάχιστον τρία παιδιά και να έχουμε τη μητρότητα ως μόνη καριέρα. Δεν έχουν δικαίωμα να παρεμβαίνουν στις προσωπικές ζωές των γυναικών και τις επιλογές τους. Η Τουρκία πρέπει να είναι μέρος του φιλελεύθερου δυτικού κόσμου. Δεν θα έπρεπε να κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Έχουμε ανάγκη από περισσότερες ελευθερίες, όχι λιγότερες. Τα χάσμα μεταξύ Τουρκίας και Δύσης διευρύνεται. Οι Τούρκοι πολιτικοί είναι ανάγκη να αλλάξουν νοοτροπία.

Παίρνετε θέση στην τρέχουσα «εμφύλια διαμάχη» μεταξύ Ερντογάν και Γκιουλέν;

Προσωπικά δεν θέλω κανείς στην Τουρκία να φτάνει στο σημείο να είναι υπερβολικά ισχυρός. Ούτε η κυβέρνηση, ούτε οι γκιουλενιστές, ούτε οι εθνικιστές, ούτε οι κεμαλιστές... κανείς δεν θα έπρεπε να είναι υπερβολικά ισχυρός. Γιατί όποιος συγκεντρώνει υπερβολική εξουσία στα χέρια του, καταλήγει να θέλει και άλλη. Αυτό είναι που συνέβη και με το κυβερνών Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) του Ερντογάν. Ξεκίνησε διαφορετικό, αλλά κατέληξε να αποζητά ολοένα μεγαλύτερη εξουσία. Στην Τουρκία χρειαζόμαστε σήμερα τον ουσιαστικό διαχωρισμό των εξουσιών, χρειαζόμαστε ελεύθερα μίντια καθώς και μία πλουραλιστική κοινωνία των πολιτών.

Η πολιτική κατάσταση στην Τουρκία μήπως ήταν ένας από τους λόγους που σας έκαναν να μετακομίσετε μόνιμα στο Λονδίνο;

Είμαι νομάς στην ψυχή και στο μυαλό. Από μικρό παιδί κινούμαι σαν αποδημητικό πουλί.

Έχω ζήσει στη Μαδρίτη, στην Κων/πολη, στη Βοστώνη, στο Μίσιγκαν, στην Αριζόνα... Γράφω τα μυθιστορήματά μου στα Τουρκικά και στα Αγγλικά. Η τέχνη χρειάζεται ελευθερία και αυτονομία. Αλλά στην Τουρκία η πολιτική είναι τόσο δεσπόζουσα, που προσπαθεί διαρκώς να κυριαρχήσει πάνω στην τέχνη, πράγμα που βρίσκω κουραστικό. Χρειάζομαι καλλιτεχνική ελευθερία για να δημιουργήσω.

Ποιος είναι ο ρόλος ενός συγγραφέα σε περιόδους μεγάλων πολιτικών αλλαγών;

Πιστεύω ότι εμείς οι Τούρκοι μυθιστοριογράφοι δεν μπορούμε να είμαστε απολίτικοι. Δεν έχουμε αυτήν την πολυτέλεια. Εάν ενδιαφέρεσαι για τους ανθρώπους, για την αδικία, για την ανισότητα, οφείλεις να βγαίνεις και να μιλάς ανοιχτά.

ΚΟΝΤΡΑ ΜΕ ΕΡΝΤΟΓΑΝ

Κατηγορήθηκε για προσβολή του τουρκισμού

Με το ένα πόδι στην Τουρκία και το άλλο να περιδιαβαίνει την υφήλιο. Έτσι έχει ζήσει η 43χρονη Ελίφ Σαφάκ, στο πρόσωπο της οποίας συνδυάζεται αριστοτεχνικά ο κοσμοπολιτισμός με την τουρκική ταυτότητα.

Παιδί χωρισμένων γονιών, με μητέρα στο διπλωματικό σώμα, η Σαφάκ γεννήθηκε στο Στασβούργο και μεγάλωσε σε Ισπανία, Ιορδανία, Γερμανία και Τουρκία. Σε ηλικία 18 ετών αποκήρυξε το πατρικό της όνομα και πήρε το επίθετο της μητέρας της.

Την παρθενική της είσοδο στη λογοτεχνία την έκανε το 1994 με μια συλλογή διηγημάτων και το πρώτο της μυθιστόρημα το κυκλοφόρησε το 1997.

Χειραφετημένη και τολμηρή, η Σαφάκ θίγει θέματα-ταμπού για την τουρκική κοινωνία, όπως είναι η ενδυνάμωση των γυναικών, η γενοκτονία των Αρμενίων, το Κουρδικό, το έλλειμμα δημοκρατίας, το οθωμανικό παρελθόν, τα εγκλήματα τιμής κ.ά., πράγμα που προκαλεί ενόχληση στο ισλαμοσυντηρητικό κατεστημένο.

Την πρώτη κόντρα της με το καθεστώς Ερντογάν την είχε το 2006, όταν κατηγορήθηκε για «προσβολή του τουρκισμού» (με αφορμή το βιβλίο της «Το μπάσταρδο της Κωνσταντινούπολης»), ενώ πρόσφατα ξαναβρέθηκε στο στόχαστρο, με την κατηγορία ότι συμμετέχει σε «λογοτεχνικό λόμπι» που υπονομεύει το τουρκικό καθεστώς με την υποκίνηση της Δύσης. Πολυβραβευμένη και πολυδιαβασμένη, η Σαφάκ έχει δει τα έργα της να μεταφράζονται σε περίπου 40 χώρες.

Έξι από τα μυθιστορήματά της κυκλοφορούν και στα ελληνικά. Δραστήρια και έξω από τον χώρο της λογοτεχνίας, έχει ακολουθήσει ακαδημαϊκή καριέρα διδάσκοντας πολιτικές επιστήμες σε πανεπιστήμια των ΗΠΑ και της Τουρκίας, ενώ αρθρογραφεί και στον δυτικό τύπο. Είναι μητέρα δύο παιδιών και πλέον ζει μόνιμα στο Λονδίνο.

Με αποκάλεσαν όργανο των δυτικών δυνάμεων

Εχετε βρεθεί και στο παρελθόν στο στόχαστρο έντονης κριτικής και επιθέσεων. Φτάσατε ποτέ στο σημείο να αυτολογοκρίνετε τη δουλειά σας από τον φόβο μήπως υπάρξουν «αντίποινα»;

Έχω δικαστεί με την κατηγορία της προσβολής του τουρκισμού. Αναγκάστηκα να κυκλοφορώ με σωματοφύλακα για πάνω από έναν χρόνο. Είδα ανθρώπους να καίνε φωτογραφίες μου στους δρόμους και να τις φτύνουν. Με αποκάλεσαν όργανο των δυτικών δυνάμεων. Έχω δεχθεί επιθέσεις τόσο από τα υπερεθνικιστικά όσο και από τα θρησκευτικά μίντια. Με έχουν κατηγορήσει ότι δεν είμαι «καλό πρότυπο για τις σεμνές γυναίκες της Τουρκίας». Έχω κατηγορηθεί ως «άσεμνη» επειδή υποστηρίζω τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων, όπως υποστηρίζω και τα δικαιώματα των γυναικών. Αλλά έχω δεχθεί και πολλή αγάπη από τους αναγνώστες μου και ιδιαίτερα από τις γυναίκες της Τουρκίας που είναι τόσο ειλικρινείς και γενναιόδωρες. Η Τουρκία είναι μια χώρα με πλούσια προφορική παράδοση, φορείς της οποίας ήταν κυρίως οι γυναίκες, οι γιαγιάδες μας.

Σήμερα, ωστόσο, η τουρκική κοινωνία είναι πλέον μια κοινωνία συλλογικής αμνησίας. Δεν έχει μνήμη της ιστορίας της, αλλά από την άλλη, τα περισσότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα σχετίζονται με αυτήν την ιστορία.

Φτάσατε ποτέ στο σημείο, εξαιτίας των επιθέσεων που δέχεστε από το τουρκικό κατεστημένο, να σκεφτείτε να αποκηρύξετε την τουρκική σας ταυτότητα;

Υπάρχει μια επιστολή που έστειλε ο ποιητής Ναζίμ Χικμέτ στη γυναίκα του όταν ήταν εξόριστος, στην οποία γράφει: «πατρίδα μου, σε αγαπώ τόσο πολύ, μου έλειψες τόσο πολύ και είμαι τόσο τσατισμένος μαζί σου». Μπορώ να καταλάβω αυτό το μεικτό συναίσθημα. Αγαπώ τόσο πολλά πράγματα στην τουρκική κουλτούρα και στον λαό της Τουρκίας, αλλά ταυτόχρονα νιώθω απογοήτευση που δεν σημειώνουμε καμία πρόοδο, που η ποικιλομορφία και ο πλουραλισμός καταπνίγονται σε τέτοιο βαθμό. Βλέπω θετική προοπτική στην Τουρκία. Είναι λυπηρό ωστόσο ότι η εν λόγω προοπτική δεν μπορεί να γίνει πράξη εξαιτίας της πολιτικής.

Εδώ και κάποια χρόνια, η έδρα σας είναι το Λονδίνο. Επισκέπτεστε συχνά την Κωνσταντινούπολη;

Ναι, πηγαίνω στην Κωνσταντινούπολη. Αγαπώ την πόλη, τους ανθρώπους της, την κουλτούρα της... Έχω τόσο πολλούς αναγνώστες στην Τουρκία, που προέρχονται μάλιστα από όλες τις κοινωνικές ομάδες. Πιστεύω ότι η λογοτεχνία θα έπρεπε να οικοδομεί γέφυρες μεταξύ των ανθρώπων. Αλλά είμαι επικριτική απέναντι στην πολιτική κατάσταση και στην κουλτούρα της πατριαρχίας. Η τουρκική πολιτική σκηνή είναι επιθετική, διχαστική και κυριαρχείται από άνδρες. Η Τουρκία είναι πλέον μια βαθιά πολωμένη χώρα, πράγμα που δεν είναι υγιές και δεν κάνει καλό σε κανέναν.

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=64132620>